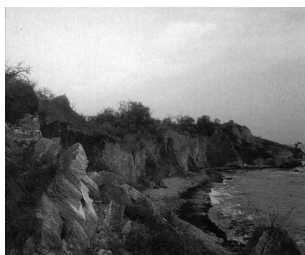

Д. Є. Макаренко , Л. С. Галецький

Екзогенні процеси

ЕКЗОГЕННІ ПРОЦЕСИ – геологічні процеси, що відбуваються на поверхні Землі та у верхній частині літосфери. Протилежне – [ендогенні процеси](#). Джерелом енергії Е. п. є сонячне тепло, сила тяжіння й життєдіяльність організмів. Відбуваються під впливом процесів вивітрювання, денудації, абразії, ерозії, абляції, екзарації. Розрізняють вивітрювання фіз. (від зміни т-ри), хім. (від газів і солей, розчинених у воді) та за допомогою живих організмів, які виділяють гумінові та карбонатні кислоти. Процеси денудації спрямовані на нівелювання нерівностей рельєфу, перенесення продуктів руйнування вбік моря та їх акумуляцію у водному середовищі, де вони під впливом процесів гідратації, оксидації, відновлення тощо утворюють нові осадові породи. З Е. п. пов'язані родовища бокситів, каолінів, заліз. і нікелевих руд, сірки, розсипищ важких мінералів (ільменіту, рутилу, циркону та ін.), коштов. каміння, золота, покладів торфу, бурого та кам'яного вугілля. Україна належить до регіонів зі склад. структурно-геол. і сейсмотектоніч. становищем, що зумовлює розвиток різноманіт. геол. Е. п. Вони негативно впливають на безпеку існуючих, а також ускладнюють інж.-геол. умови будівництва нових пром. і житл. об'єктів. У Волин., Рівнен., Терноп., Донец., Луган., Микол. обл. характерна значна ураженість процесами карстоутворення; у Закарп., Івано-Фр., Чернів., Одес., Дніпроп. обл. на освоєних схил. площах поширені зсуви; в Івано-Фр., Закарп. обл. й АР Крим, переважно у низькогір'ї, – селі. На 42 % пл. лесових ґрунтів (складають 65 % тер. України) виявлено просядочність. На Поліссі у зв'язку з багаторіч. природ. високим стоянням рівня ґрунт. вод та у пд. регіонах унаслідок зрошування розвинуті процеси підтоплення. На найбільших в Україні водосховищах Дніпров. каскаду, довж. берег. лінії яких перевищує 3 тис. км, спостерігається найінтенсивніше перетворення берегів; на Чорномор. й Азов. узбережжі – активізація абразії, швидкість якої досягає 1м/рік (Одеса). Яружна, а також площинна ерозії досягли знач. масштабів у Донец., Луган. і Одес. обл. У

степ. областях України відбуваються пилові бурі. Загалом в Україні спостерігається стійка тенденція переважно техноген. активізації геол. Е. п. У АР Крим, Одес. обл. й Приазов'ї фахівцями відмічено техногенну активізацію абразив. зруйнування мор. узбережжя. Відбувається погіршення інж.-геол. умов у зонах впливу підпор Дніпров. водосховищ (у радіусі 50–100 км), гірн. робіт у Донбасі та Передкарпатті, пром.-міських агломерацій АР Крим, Придніпров'я. У Карпат. регіоні швидкість розвитку зсувів і карстів, зумовлених техноген. активізацією, перевищує природні показники. Сучасні геол. Е. п. значно знижують сейсмічну стійкість.

Рекомендована література

1. Бондарчук В. Г. Курс загальної геології. К., 1947;
2. Рухин Л. Б. Основы литологии. Ленинград; Москва, 1953;
3. Славин В. И., Ясаманов Н. А. Методы палеогеографических исследований. Москва, 1982;
4. Геологія і корисні копалини України: Атлас. К., 2001.

Бібліографічний опис:

Екзогенні процеси / Д. Є. Макаренко , Л. С. Галецький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18653>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).